

Mersin İlinde Bazı Önemli Sebzelere Karlılığı

The Profitability Analysis of the Main Vegetables in Mersin Province

ÖZET

Seyit HAYRAN*

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 01330, Adana
shayran@cu.edu.tr

 0000-0002-0223-8034

Aykut GÜL

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 01330, Adana
aykutgul@cu.edu.tr

 0000-0002-8708-8433

*Sorumlu yazar

Bu çalışmada, Mersin İlinde örtü altında yetiştirilen domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulye üretiminin maliyet ve kârlılık göstergelerinin hesaplanması amaçlanmıştır. Araştırmada sebzelerin maliyet, brüt kar, net kar ve nispi kar göstergeleri hesaplanmıştır. Araştırma verileri 2019 yılına aittir. Yapılan hesaplama sonucunda 2019 yılında domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulye maliyetleri sırasıyla 0,81 TL/kg, 3,06 TL/kg, 1,79 TL/kg, 0,88 TL/kg, 2,07 TL/kg ve 1,06 TL/kg olarak hesaplanmıştır. İncelenen ürünlerin kârlılıklarının karşılaştırılması, brüt kâr, net kâr ve nispi kâr hesaplanarak yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Mersin İlinde üretimi yapılan domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulyenin çiftçiye sağladıkları net gelir ve diğer kârlılık göstergeleri bakımından tercih edilebilir ürünler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maliyet, Brüt Kâr, Kârlılık, Örtüaltı Tarım, Mersin

Gönderilme Tarihi : 24 Mart 2020

Kabul Tarihi : 6 Haziran 2020

Abstract: In this study, it is aimed to calculate the cost and profitability indicators of tomato, pepper, eggplant, cucumber, pumpkin and bean production grown under cover in Mersin Province. In the research, cost, gross profit, net profit and relative profit indicators of vegetables were calculated. Research data belongs to 2019. As a result of the calculation, costs of tomato, pepper, eggplant, cucumber, pumpkin, and bean were 0.81 TL/kg, 3.06 TL/kg, 1.79 TL/kg, 0.88 TL/kg, 2.07 TL/kg and 1.06 TL/kg, respectively, in 2019. A comparison of the profitability of the examined products was made by calculating gross profit, net profit, and relative profit. According to the results of the research, it has been determined that tomato, pepper, eggplant, cucumber, zucchini and bean are preferred products in terms of net income and other profitability indicators in Mersin.

Keywords: Cost, Gross Profit, Profitability, Greenhouse, Mersin

1.GİRİŞ

Tarım sektörü, gerek insan beslenmesi ve gerekse diğer sektörlere hammadde ve sermaye aktarımı bakımından tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sektördür (Dinler, 2014). Tarım ve gıda sektöründe fiyat oluşumu, özellikle son zamanlarda, son derece önem taşıyor hale gelmiştir. Tarım ve gıda ürünlerinin fiyat oluşumunda, tarımsal ürünlerin maliyet yapılarının ortaya konulması ve üreticinin kârlılık düzeyinin belirlenmesi önemlidir. Tarımsal ürünlerinin maliyetlerinin hesaplanmasında ise üretim sürecinde kullanılan

üretim faktörlerinin bir dekar için harcanan miktarlarının parasal karşılığının tespit edilmesi, satış fiyatının oluşumunda önemli bir ölçüttür (Kıral ve ark, 1999). Bu çalışmada, Türkiye’de örtü altı tarımda önemli bir yer tutan Mersin İlinde yetiştirilen en önemli tarımsal ürünler olan domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulyenin maliyet ve kârlılıklarının saptanması amaçlanmıştır. Söz konusu ürünler, Mersin İlinde örtü altı tarımında en fazla üretimi yapılan sebzelerdir. Türkiye’de 2019 yılı itibariyle örtü altında yetiştirilen toplam sebze üretimi 7.814.543 tondur. Mersin, 2.357.381 ton örtü altı sebze üretimi ile Türkiye’nin en önde gelen illerinden biri konumundadır (TÜİK, 2020). Araştırma kapsamına alınan sebzeler ise Mersin’de en fazla yetiştiriciliği yapılan örtü altı sebzelerdir. Emek ve bilgi isteği yoğun olan örtü altı tarımı, oluşturduğu istihdam olanakları ile de Mersin için önemli bir geçim kaynağı durumundadır. Bu sebeple, örtü altı tarımında yetiştirilen başlıca ürünlerin maliyetlerinin ve kârlılıklarının hesaplanması bölge için yapılacak planlamalar başta olmak üzere pazarlama ağının geliştirilmesi, bölge tarımının yatay ve dikey entegrasyonunun sağlanması için alınabilecek önlemlerin geliştirilmesi gibi ekonomik ve sosyal politikalara yol gösterici olabilir.

Dengeli bir beslenme için vazgeçilmez bir gereklilik olan sebze üretiminde, kaynakların etkin kullanımının sağlanabilmesi hem tüketici hem üreticiler açısından önemlidir. Tarımsal verimliliği artırmak ve/veya girdi kullanımının optimizasyonu için kaynakların ne derece etkin kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılması gereken

en önemli çalışmalardan biri ise, bölgelere göre üretim maliyetlerinin ve kârlılıklarının ortaya konulmasıdır. Türk tarımı genel olarak incelendiğinde, yaş meyve ve sebze üretiminde üretim planlaması eksiklikleri, girdi fiyatlarındaki dalgalanmalar, uluslararası standartlara göre dereceleme ve standardizasyon eksiklikleri, dış talepte yaşanan dalgalanmalar, etkin bir pazarlama ağının kurulamamış olması, çiftçilerin yeterince örgütlü hareket edememesi gibi temel problemlerin yaşandığı görülmektedir (Adanacıoğlu ve ark, 2019; Kazak ve ark, 2018; Özkan, 2016; Uysal and Cinemre, 2013). Bu sorunların ekonomik hayata yansımaları, çiftçiler açısından maliyet, tüketiciler açısından ise yüksek fiyat şeklinde olmaktadır. Bu durum, tarımsal ürünlerde maliyet ve kârlılık analizlerinin önemini göstermektedir. Tarımsal üretimde maliyet ve kârlılıkla ilgili ve bu çalışmada da yararlanılan bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Aydoğan ve ark. (2020), çalışmalarında Samsun İli Vezirköprü İlçesinden kenevir üretiminin maliyet ve kârlılığını belirlemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre soyulmamış sap maliyet ortalama 1,8 TL/kg, tohum maliyet 30,00 TL/kg ve lif maliyet 22,80 TL/kg olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kenevir üretiminde toplam masrafların %90,60'ının değişken masraflardan, %9,40'ının ise sabit masraflardan oluştuğu bildirilmiştir. Hasat sonrası lif elde etme işlemlerinin bu amaca yönelik geliştirilmiş makineler ile yapılması durumunda lif maliyetlerinin %34,60 oranında azaldığı ortaya konulmuştur.

Choudhary et al., (2017) Hindistan'da

yürüttükleri çalışmalarında bezelye, lahana, Fransız fasulyesi ve domates için kârlılık analizleri yapmışlardır. Araştırmada her bir sebze için maliyetler ve getiriler analiz edilmiş ve bezelye, lahana, domates, Fransız fasulyesinin nispi karı sırasıyla 1,56, 1,25, 1,20 ve 1,10 olarak bildirilmiştir.

Hasan et al., (2014) Bangladeş'te yaptıkları çalışmalarında bazı önemli sebzeler için fayda-maliyet oranlarını hesaplamışlardır. Araştırmada değişken maliyeti dikkate alan fayda-maliyet oranları, kabak, brinjal ve salatalık için sırasıyla 2,83, 4,88 ve 4,57 olarak bildirilmiştir. Ayrıca araştırmada, Bangladeş'te sebze yetiştiriciliğinin önündeki en önemli engeller sermaye eksikliği, sebzelerin düşük fiyatı, girdilerin yüksek fiyatı, fiyat dalgalanması, hastalık, girdinin kıtlığı ve depolama tesislerinin eksikliği olarak tespit edilmiştir.

Semerci ve ark. (2014) çalışmalarında, Hatay İlinde süt sığırları yetiştiren işletmelerin brüt kâr analizlerini yapmışlardır. İncelenen işletmelerde bir üretim dönemi için sağılan inek başına değişken masraflar 1.568 \$, brüt kâr 2.984 \$ ve 1 kg süttan elde edilen brüt kâr 0,53 \$ olarak bulunmuştur.

Semerci ve Çelik (2019) araştırmalarında, Hatay İlinde pamuk üretiminin ekonomik analizini yapmışlardır. Araştırmada pamuk üretim maliyeti 538,46 \$/ton olarak hesaplanmıştır. Ayrıca araştırmada tarımsal destekleme ödemelerinin, pamuğun brüt kâr, net kâr ve nispi kârları üzerine önemli derecede etki ettiği bildirilmiştir.

Engindeniz ve Çukur (2003) araştırmalarında İzmir ilinde şeftali üretiminin maliyet ve kârlılık göstergelerini hesaplamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre şeftali üretiminin, üretim dönemi masrafı ortalama 396,16 TL/da, net gelir 85.35 TL/da, ağaç başına düşen net gelir ise 1,91 TL olarak bildirilmiştir.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmanın ana materyalini Tarım ve Orman Bakanlığı Mersin İl Müdürlüğü'nden elde edilen ikincil veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak örtü altında üretilen önemli sebzelere ait, 2019 üretim dönemine ait, il ortalamasını yansıtan maliyet, verim ve fiyat verileri Tarım ve Orman Bakanlığı Mersin İl Müdürlüğü kayıtlarından elde edilmiştir (Anonim, 2020). Ayrıca konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar ile çeşitli kurum ve kuruluşların istatistik ve diğer yayınlarından da yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamında örtü altında gerçekleştirilen domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulyenin üretimine ilişkin gayrisafi üretim değerleri, net kâr, brüt kâr ve nispi kâr değerleri hesaplanmıştır. Gayri safi üretim değeri, verim ile satış fiyatının çarpımı; brüt kar, GSÜD'nden toplam değişken masrafların çıkarılması, net kar, GSÜD'nden toplam üretim masrafların çıkarılması ve nispi kar ise GSÜD'nin toplam üretim masraflarına bölünmesiyle hesaplanmıştır (İnan, 2006).

İncelenen ürünler için değişken masraflar, sabit masraflar ve toplam masraflar aşağıdaki

kalemlerden oluşmaktadır:

- Değişken masraflar; sürüm giderleri, çizgi çekme (masura açma), fide dikimi ve bedeli, can suyu, kaymak kırma-kök kabartma, çapalama-ot alma, sulama ve işçiliği, zirai mücadele ve işçiliği, çiftlik gübresi, suni gübre ve gübreleme işçiliği, hasat (makine veya elle), nakliye-pazarlama,
- Sabit masraflar¹; bilinmeyen masraflar, idarecilik gideri ve tarımsal kredi faizi
- Toplam masraflar; değişken ve sabit masrafların toplamıdır.

3.ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. Türkiye'de araştırma kapsamına alınan sebzelerin üretimi

Türkiye ekolojik ve iklim koşulları sayesinde bir çok sebze ve meyvenin üretiminde avantajlı bir konumdadır. Tarım sektörü içerisinde yaş meyve ve sebze sektörü, önemli altı sektörlerden biridir. Türkiye'nin örtü altı sebze üretiminde domates ilk sırayı almaktadır. Yeterlik oranı %100'ün üzerinde olan domates (TÜİK, 2020) 2019 yılı itibarıyla 4 milyon tonu aşan üretim hacmiyle, Türkiye'de en fazla örtü altı yetiştiriciliği yapılan üründür. Türkiye'de 2015 yılında toplam domates üretimi yaklaşık 3,4 milyon ton olup, 2019 yılına gelindiğinde %20,30'luk artış ile yaklaşık 4,01

1 Ara toplama %10 bilinmeyen masraflar (amortisman, vergi, stopaj, kira, sigorta vb. gibi), %3 idarecilik masrafları (üretim değerinin %3'ü) ve zirai sermaye faizi (T.C. Ziraat Bankası tarımsal kredi faizi; tek yıllık bitkilerde 6 aylık, çok yıllık bitkilerde 12 aylık) eklenmek suretiyle toplam maliyet bulunur.

milyon ton olmuştur. Aynı dönemde Mersin’de gerçekleştirilen domates üretimi de benzer şekilde %19,17 artış göstermiştir. Tıpkı üretim miktarı gibi örtü altı üretim alanı da 2015-2019 döneminde hem Türkiye’de hem Mersin’de düzenli bir artış göstermiştir. Aynı dönemde örtü altı sivri biber üretimi hem Türkiye’de hem Mersin’de az bir düşüş göstermiş; Mersin’de üretim alanlarının yaklaşık %1 azalmasına karşın üretim miktarı %7,64 oranında artmıştır. Bu durum Mersin’de sivri biber üretiminde girdi kullanım etkinliğinin iyileştiğinin ve/veya teknik ilerleme gerçekleştiğinin göstergesi olabilir. Tıpkı domates gibi sivri biberde de Türkiye’nin yeterlik oranı %100’ün üzerindedir (Çizelge 1). 2015-2019 döneminde örtü altı hıyar ve patlıcan üretimi hem Türkiye genelinde ve hem de Mersin’de artış göstermiştir. Türkiye’de 2015 yılında hıyar üretimi yaklaşık 1,08 milyon ton iken, 2019 yılında %7,11 oranında artış göstermiştir. Mersin İlinin hıyar üretimi de aynı dönemde %23,34 oranında artmıştır. Türkiye’nin

patlıcan üretimi ise 2015 – 2019 döneminde %29,04 oranında artış, Mersin İlinde bu oran ise %31,60 seviyesinde gerçeklemiştir (Çizelge 2). Türkiye’nin yeterlik derecesi her iki üründe de %100’ün üzerindedir (TÜİK, 2020).

Türkiye’nin yeterlik derecesi %100’ün üzerinde olan örtü altı fasulye ve kabak üretimi, 2015-2019 döneminde hem Türkiye’de ve hem de Mersin’de artış göstermiştir. Türkiye’de 2015 yılında toplam 39.049 da alandan fasulye üretimi gerçekleştirilirken, 2019 yılında fasulye üretim alanı %24,81 oranında artış ile 59.293 olarak gerçekleşmiştir. Bu artışa paralel olarak Mersin’de de aynı dönemde fasulye üretim alanları %19,49 oranında artmıştır. 2015-2019 yılları arasında, hem üretim alanı ve hem de verimlilik artışı ile Türkiye ve Mersin’de fasulye üretim miktarı, üretim alanlarından daha fazla oranda artış göstermiştir. Ele alınan diğer ürünler gibi kabak üretimi de, 2015-2019 döneminde hem Türkiye ve hem de Mersin’de artış göstermiştir. 2015-2019 döneminde Türkiye’de kabak üretim

Çizelge 1. Türkiye’de ve Mersin’de örtü altı domates ve sivri biber üretimi

Ürün	Domates				Sivri Biber			
	Mersin		Türkiye		Mersin		Türkiye	
	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)
2015	25.937	341.432	258.031	3.394.447	29.531	190.111	51.804	385.548
2016	25.797	344.441	273.228	3.614.472	29.531	199.806	53.857	414.058
2017	26.852	404.555	281.476	3.829.831	28.568	198.818	52.596	394.756
2018	28.905	394.268	280.805	3.888.555	28.845	201.018	51.847	382.029
2019	29.652	406.880	293.775	4.083.681	29.245	204.642	48.874	367.224

Kaynak: TÜİK (2020)

Çizelge 2. Türkiye’de ve Mersin’de örtü altı hıyar ve patlıcan üretimi

Ürün	Hıyar				Patlıcan			
	Mersin		Türkiye		Mersin		Türkiye	
	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)
2015	14.269	173.892	81.302	1.080.213	10.441	74.290	30.198	250.311
2016	14.283	185.135	79.919	1.077.783	10.611	98.306	31.963	291.314
2017	17.794	213.865	84.281	1.121.625	11.910	119.005	36.315	344.620
2018	17.002	214.993	84.199	1.134.182	11.009	113.156	33.986	332.742
2019	16.969	214.471	85.133	1.156.997	9.633	97.769	33.211	323.009

Kaynak: TÜİK (2020)

alanlarındaki artış %23,30, üretim miktarındaki artış da %74,81 olmuştur. Mersin’de de aynı dönemde kabak üretim alanı %98,80 oranında artarken, üretim miktarındaki artış %264,21 olmuştur.

3.2. Araştırma kapsamına alınan sebzelerde maliyet ve kârlılık analizi

Bu araştırmada, Mersin İlinde örtü altı üretiminde önemli bir yer tutan domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak ve fasulye sebzelerine ilişkin maliyet ve kârlılık değerleri hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, en düşük birim maliyet domates üretiminde (0,81 TL/kg), en yüksek birim maliyet ise biber üretiminde (3,06 TL/kg) gerçekleşmiştir. Üretim miktarına bağlı olarak artış ya da azalış gösteren değişen masraflar ise

Çizelge 3. Türkiye’de ve Mersin’de örtü altı fasulye ve kabak üretimi

Ürün	Fasulye (Taze)				Kabak (Sakız)			
	Mersin		Türkiye		Mersin		Türkiye	
	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)
2015	1.693	2.017	13.236	39.049	5.959	34.781	22.425	121.250
2016	1.713	3.212	13.622	45.879	6.259	53.612	23.481	143.150
2017	2.035	3.600	14.415	47.936	14.552	126.046	31.797	219.304
2018	2.031	3.598	16.102	57.421	13.959	153.751	30.464	242.218
2019	2.023	3.606	16.520	59.293	11.489	126.676	27.650	211.953

Kaynak: TÜİK (2020)

Çizelge 4. Araştırma kapsamına alınan sebzelerin maliyet ve kârlılık değerleri

Göstergeler	Ürünler					
	Domates	Biber	Patlıcan	Hıyar	Kabak	Fasulye
DM (TL/da)	8.409,24	8.713,55	7.535,37	8.241,54	7.309,95	4.390,15
SM (TL/da)	1.324,46	1.612,01	1.394,05	1.524,69	3.015,61	3.012,18
TM (TL/da)	9.733,70	10.325,56	8.929,42	9.766,23	10.325,56	7.402,33
Verim (kg/da)	12.000,00	3.375,00	5.000,00	11.150,00	5.000,00	7.000,00
BM (TL/kg)	0,81	3,06	1,79	0,88	2,07	1,06
Fiyat (TL/kg)	2,83	5,19	2,52	1,76	2,52	3,78
GSÜD (TL/da)	33.960,00	17.499,38	12.600,00	19.624,00	12.600,00	26.425,00
Brüt Kâr (TL/da)	25.550,76	8.785,83	5.064,63	11.382,46	5.290,05	22.034,85
Net Kâr (TL/da)	24.226,30	7.173,82	3.670,58	9.857,77	2.274,44	19.022,67
Nispi Kâr	3,49	1,69	1,41	2,01	1,22	3,57

DM: Değişken masraflar, SM: Sabit masraflar, TM: Toplam masraflar, BM: Birim masraflar, GSÜD: Gayrisafi üretim değeri

en fazla biber üretiminde (8.713,55 TL/da), en düşük ise fasulye üretiminde (4.390,15 TL/da) belirlenmiştir. Toplam masraflarda da benzer bir durum gözlenmiştir. En yüksek toplam masraf biber üretiminde (10.325,56 TL/da), en düşük de fasulye üretiminde (7.402,33TL/da) görülmüştür (Çizelge 2). Araştırma kapsamına alınan sebzelerde değişken masrafların toplam masraflar içerisindeki oranı %60,00 ile %86,00 arasında değişmektedir. Bunun yanı sıra ele alınan sebzelerde işgücü masrafları toplam masraflar içerisinde en yüksek orana sahip masraf kalemi olarak gözlenmektedir. İncelenen ürünlerde en yüksek GSÜD domates üretiminde (33.960,00 TL/da), en düşük GSÜD ise kabak üretiminde (12.600,00 TL/da) gerçekleşmiştir.

GSÜD'den değişken masrafların çıkarılmasıyla

hesaplanan brüt kâr, üretim faaliyetlerinin karşılaştırılmasında kullanılan önemli bir ölçüttür. Buna göre en yüksek brüt kâr domates üretiminden (25.550,76 TL/da), en düşük brüt kâr ise patlıcan üretiminden (5.064,63 TL/da) elde edilmiştir. Brüt kârın GSÜD'ye oranı en yüksek fasulye üretiminde (%83,39), en düşük ise kabak üretiminde (%41,98) hesaplanmıştır. Bir üretim faaliyetinin GSÜD'den toplam masrafların çıkarılmasıyla elde edilen net kâr, ekonomik kârı daha iyi bir şekilde yansıtmaktadır. İncelenen sebzelerde net kâr, en yüksek domates üretiminden, en düşük ise patlıcan üretiminden elde edilmektedir. Nispi kâr çiftçinin 1 TL'lik masrafa karşılık, ne kadar gelir elde ettiğini göstermektedir. İncelenen sebzelerin tamamında nispi kâr 1'in üzerindedir. En yüksek nispi kâr fasulyede (3,57) gözlenirken, onu sırasıyla

domates (3,49), hıyar (2,01), biber (1,69), patlıcan (1,41) ve kabak (1,22) izlemektedir (Çizelge 4). Bangladeş'te hıyar üretiminde nispi kar 2,40 (Hasan et al, 2014), Hindistan'da domates üretimde 1,20, fasulye üretiminde 1,10 olarak (Choudhary et al, 2017) olarak bildirilmiştir.

4.SONUÇ

Bu çalışmada, tarımsal ürün fiyat oluşumunun en önemli unsuru olması nedeniyle, Mersin'de örtü altından yaygın olarak yetiştirilen sebzelerin maliyet ve kârlılıklarının analizi yapılmıştır. Bu amaçla, 2019 yılına ait, Tarım ve Orman Bakanlığı Mersin İl Müdürlüğü kayıtlarından elde edilen girdi maliyetleri, ortalama verim ve ortalama fiyat verilerinden yararlanılarak örtü altından yetiştirilen domates, biber, patlıcan, hıyar, kabak, fasulyenin GSÜD, brüt kâr, net kâr ve nispi kâr değerleri hesaplanmıştır. İncelenen ürünler arasında, en düşük birim maliyet domates, en yüksek ise biber üretiminde gerçekleşmiştir. En düşük değişken masraf ise fasulye, en yüksek biber üretiminde gözlenmiştir. Toplam masraflar içerisinde değişken masrafların oranı incelenen ürünler itibariyle oldukça yüksektir. İncelenen ürünlerin kârlılık analizlerine göre, en yüksek GSÜD domates, en düşük ise patlıcan ve kabak üretiminde gerçekleşmiştir. Hem brüt kârı ve hem net kârı en yüksek olan ürün domatestir. Nispi kâr ise incelenen ürünlerin tamamında 1'den büyüktür.

Bölgede ve Türkiye genelinde maliyet ve kârlılık analizlerinin uygun üretim faaliyetleri arasında seçim yapmak ve kaynakları etkin kullanmak

için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ele alınan ürünlerin tamamında, Türkiye'nin yeterli derecesinin 1'in üzerinde olması nedeniyle, bu ürünlerin üretiminin plansız bir şekilde artması halinde ciddi fiyat dalgalanmaları yaşanabilir. Bu ürünlerin, üretim miktarlarının artırılmasına ve bu ürünlerin yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasına yönelik alınacak önlemlerde, piyasa talebindeki olası değişiklikler, ilgili tarımsal ve gıda sanayinin durumu ve ihracat olanakları göz önüne alınmalıdır. Ayrıca, incelenen ürünlerde daha sonra yapılacak çalışmaların, üretim miktarının artırılmasından çok, girdi kullanımında tasarruf sağlayacak önlemlere odaklanması daha uygun olacaktır. Özellikle hastalık ve zararlılara karşı alınacak önlemler ile tarımsal ilaç kullanımının önüne geçilmesi çiftçi gelirinin artıracak sonuçlar verebilir.

Kaynaklar

Adanacıoğlu, H., Kınıklı, F., Gizem, Ö., ve Yılmaz, C. (2019). Komisyoncuların Hal Kayıt Sisteminin etkinliği hakkındaki görüşleri: İzmir ili yaş sebze ve meyve toptancı hali örneği. *Mediterranean Agricultural Sciences* 32, 335-341.

Anonim (2020). Tarım ve Orman Bakanlığı Mersin İl Müdürlüğü kayıtları.

Aydoğan, M., Terzi, Y. E., Gizlenci, Ş., Acar, M., Alpar, E., ve Meral, H. (2020). Türkiye'de kenevir yetiştiriciliğinin ekonomik olarak yapılabilirliği: Samsun ili Vezirköprü ilçesi örneği. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi* 35, 35-50.

- Choudhary, H., Bisht, D., Badal, P. S., Singh, V., Shah, R., and Saryam, M. (2017). Profitability of Vegetables in Hill Agriculture: An Economic Analysis. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, 6(8), 1674-1682.
- Dinler, Z. (2014). “Tarım ekonomisi (Yedinci baskı),” Ekin Basım Yayım ve Dağıtım, Bursa.
- Engindeniz, S., ve Çukur, F. (2003). İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde şeftali üretiminin teknik ve ekonomik analizi üzerine bir araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 40, 65-72.
- Hasan, M. R., Bai, D. H., and Islam, M. A. (2014). Profitability of important summer vegetables in Keranigoni upazilla of Bangladesh. *Journal of the Bangladesh Agricultural University*, 12(452-2016-35623), 111-118.
- İnan, İ. H. (2006). *Tarım ekonomisi ve işletmeciliği (Genişletilmiş ve güncellenmiş altıncı baskı)*, Hasad Yayıncılık, Tekirdağ.
- Kazak, G., Özşenler, S., Artukoğlu, M. M., ve Yıldız, Ö. (2018). Sanayi Domatesi Üretimi ve Pazarlamasında Karşılaşılan Sorunlar: Torbalı İlçesi Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi* 24, 215-223.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F., Fidan, H., ve Gündoğmuş, E. (1999). “Tarımsal ürünler için maliyet hesaplama metodolojisi ve veri tabanı rehberi,” Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, A. (2016). Türkiye tarımında yaşanan sorunlar ve alternatif tarımsal üretim anlayışlarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19, 411-430.
- Semerci, A., ve Çelik, A. D. (2019). Türkiye’de Pamuk Üretiminin Ekonomik Analizi: Hatay İli Örneği. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology* 7, 246-252.
- Semerci, A., Parlakay, O., and Çelik, A. D. (2014). Gross margin analysis in dairy cattle: a case study of Hatay Province, Turkey. *Custos e @gronegocio on line* 10, 154-170.
- TÜİK (2020). <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim: 15/02/2020).
- Uysal, O., and Cinemre, H. A. (2013). A research on determination of the optimal production plans in the district of Dikbiyik in Samsun Province. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi* 28, 1-9.